

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osaston lausunto ehdotuksesta museopoliittiseksi ohjelmaksi

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri- ja taidepolitiikan osaston johdolla laaditun Museopoliittisen ohjelman tavoitteena ja visiona on, että vuonna 2030 Suomessa on Euroopan ajankohtaisimmat museot ja innostuneimmat asiakkaat. Tavoitteena on, että museot ovat yhteiskunnassa aktiivisia toimijoita, aloitteen tekijöitä ja avoimen vuorovaikutuksen foorumeita.

Ohjelmassa on määritelty myös museoalan keskeiset arvot, joita ovat muun muassa yhteisöllisyys ja vuorovaikutteisuus, rohkeus ja ennakkoluulottomuus, demokratia ja yhdenvertaisuus, ja jotka kulkevat - aina kun mahdollista - läpileikkaavina ohjelman kehittämistavoitteissa ja toimenpiteissä.

Ohjelma painottaa aktiivista, vuorovaikutteista, osaavaa ja eteenpäin katsovaan museotoimintaa pyrkien samalla karistamaan ”perinteistä” kuvaa museoista pelkästään menneisyyden säilyttäjinä ja saataville asettajina. Ohjelman tavoite ja näkökulma ajassa mukana olevasta ja tulevaisuutta ennakoivasta aktiivisesta ja modernista museotoiminnasta on korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osaston mielestä virkistävä ja ennakkoluuloton.

Ohjelma korostaa museoiden yhteistyötä, työnjakoa ja profiloitumista sekä sitoutumista ympäristöönsä ja sidosryhmiinsä, myös muuhun hallinnonalaan kuin vain omaansa. Museot ovat osa yhteiskuntaa; ne ovat paikallisia, alueellisia ja valtakunnallisia kulttuuri- ja luonnonperinnön - sekä taiteen osaajia lisäten samalla alueidensa elinvoimaisuutta. Ohjelman mukaan profiloinnin tulee näkyä museon strategisissa valinnoissa, palveluissa jne.

Museonkentän haasteissa ja ohjelman linjauksissa on nähtävissä osin samaa problematiikkaa kuin korkeakoulujen kehittämisessä ja toisaalta kunnallisia kirjastoja koskevassa uudistetussa kirjastolaissa (esim. avoin vuorovaikutus). Museopoliittinen ohjelma esittää ammatillisen museokentän toiminnallista, rahoituksellista ja rakenteellista uudistumista siten, että muodostuu vahvempia ja vaikuttavampia toimintayksiköitä, joilla on selkeä profiili, tavoitteellinen toiminta, sitoutunut ylläpitäjä ja riittävät resurssit. Esimerkiksi nykyisten valtakunnallisten ja alueellisten museoiden jaottelu korvattaisiin kansallisilla museoilla sekä valtakunnallisilla ja alueellisilla vastuumuseoilla. Uusilla nimikkeillä selvennettäisiin näiden museoiden rooleja. Ammatillisista museokenttää varten tulisi osoittaa myös harkinnanvaraista kannustinrahoitusta. Museonkentän rahoitusta uudistetaan yleisesti kulttuurin valtionosuusjärjestelmän uudistamisen yhteydessä vuosina 2017-2018. Museotoiminnalle asetetut tavoitteet ohjaavat julkisen tuen kohdentumista.

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osaston kannalta kiinnostavaa ovat yliopistojen museot kehittämiskohteena. Ohjelma mainitsee mm. Helsingin yliopistomuseon ja Luonnontieteellisen keskusmuseon Luomuksen sekä Turun ja Oulun yliopistojen eläin- ja kasvimuseot. Ohjelma perustellusti painottaa yliopistojen museoiden osalta yliopistojen kolmatta tehtävää: vuorovaikutusta yhteiskunnan kanssa sekä elinikäistä oppimista. Museoista Luomukselle kohdennetaan nykyisin yliopistojen valtakunnallista rahoitusta OKM:n ja yliopiston välisen ohjausprosessin kautta.

Museopoliittinen ohjelma esittää yliopistojen museoiden osalta, että

1. yliopistojen tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden mittaamista kehitettäisiin siten, että se huomioi nykyistä paremmin museotoiminnan, toisin sanoen museotoiminnan tulokset ja vaikuttavuus tunnistettaisiin nykyistä paremmin, mikä mahdollistaisi rahoituksen kohdentamisen museoiden toiminnan kehittämiseen.

- Ministeriön korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osaston kanta edellä mainittuun esitykseen on, että yliopistot päättävät autonomiansa puitteissa, missä määrin ne kohdentavat valtion rahoitustaan yliopistomuseolle. Yliopistoilla on paras tietämys museotoiminnan kytkeytymisestä yliopiston perustehtäviin ja sen rahoitustarpeesta. Valtakunnalliseen rahoitusmalliin ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää museotoimintaan liittyviä laskentakriteereitä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei yliopistomuseoiden ja museoiden piirissä yleisemminkin olisi perusteltua kehittää toiminnan tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden mittaamista.
2. Yliopistojen museoiden kokoelmien säilyminen turvataan lainsäädännöllä.
    - Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osastolla ei ole tiedossa, että kansallisesti merkittäviä yliopistojen museokokoelmia olisi vaarassa tuhoutua. Kokoelmien turvaaminen ei saa olla kiinni turvalausekkeesta lainsäädännössä. Lainsäädännön muutostarvetta voi arvioida, mutta ensisijaisesti kokoelmien säilymisestä olisi huolehdittava muilla toimenpiteillä.
  3. Yliopistojen museot tarkentavat ja määrittelevät ydintehtävänsä sekä osana yliopistoorganisaatiota että suhteessa muuhun museokenttään. Yhteistyötä tiivistetään vapaaehtoisten toimijoiden ja muun museokentän kanssa.
    - Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osaston mielestä yliopistomuseoiden ydintehtävien määrittely on tapahduttava ensisijaisesti yliopiston perustehtäviin ja yliopiston strategiaan kytkeytyen. Yhteistyön tiivistäminen eri toimijoiden kesken on kannatettavaa.
  4. Museoille tarkoitettuja harkinnanvaraisia valtionavustuksia voidaan myöntää jatkossa myös yliopistojen museoille. (Museovirasto).
    - Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osastolla ei ole kommentoitavaa kohdan 4 linjaukseen.

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto toteaa lisäksi, että siltä osin kun kyse on näiden museoiden kytkeytymisestä laissa määriteltyyn yliopistojen perustoimintaan, on tarkoituksenmukaista, että rahoitus hoidetaan yliopistomomentilta. Siltä osin kun kyseessä on muut museopolitiikan kannalta tärkeät tavoitteet, tulee rahoituksen löytyä ehdotuksen mukaisesti museoille tarkoitetuista harkinnanvaraisista valtionavustuksista tai lakisääteisistä museoille tarkoitetuista määrärahoista.

Mitä tulee aineistojen avoimeen digitaaliseen saatavuuteen sekä yhteisten palvelujen kehittämiseen ja aineistojen jakeluun, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto toteaa, että vuoden 2017 lopussa päättyvät Kansallisen digitaalisen kirjaston (KDK) ja Avoin tiede ja tutkimus (ATT) -hankkeet ovat luoneet hyvän pohjan, jolta eri toimijoiden on keskenään sopimallaan menettelyllä hyvä jatkaa.

Ylijohtajan sijainen, johtaja Hannu Sirén

Ylitarkastaja Anne Luoto-Halvari

Tiedoksi KTPO:

- ylijohtaja Tapio Kosunen
- tiedepolitiikan ryhmän päällikkö tiedeasiantuntija Erja Heikkinen
- kärkihankeryhmän päällikkö, opetusneuvos Birgitta Vuorinen